

Lasse Nyman

Metallinetsintää, metallinetsijän silmin

Kun sain pyynnön artikkelin kirjoittamisesta tähän silmiesi edessä lepäävään julkaisuun, oli alkuperäinen tarkoitukseni lähestyä metallinetsintää tekemäni epävirallisen sähköpostikyselytutkimuksen pohjalta. Siemaituani kupillisen kahvia, päätin hylätä pelkän kyselyn ympärillä häääämisen ja lähestyä aihetta hieman laajemmin. Palaamme tuohon kyselyynkin tuonnempana, mutta taitetaan taival pienen mutkan kautta. Käännetään matkalla muutama polulle pyörähtänyt kivi, raapaistaan otsa oksaan ja nautitaan suomalaisesta suvesta. Tässä artikkelissa pyrkimykseni on avata hieman metallinetsijän maailmaa, sellaisena kuin allekirjoittanut sen itse näkee.

Metallinetsintä on viime vuosina kirjoittanut varsin värikästä keskustelua puolesta ja vastaan. Keskustelu on aaltoillut hyvinkin rakentavasta ja positiivisesta palautteesta, aina täysin tyrmäävään. Olit metallinetsinnästä sitten mitä mieltä hyvänsä, olet aina yhtä oikeassa. Perusteltu mielipide rakentuu yksilön omista kokemuksista ja tiedoista, joita hänellä aiheesta on. Oleellista ei olekaan mielipide itsessään, vaan se miten se on syntynyt ja miten mielipide tuodaan julki. Mikä on johtanut negatiivisiin kokemuksiin, mikä positiivisiin ja miten kokemuksiin voidaan vaikuttaa? Ymmärtääkseni keskustelu metallinetsinnän ympärillä on hyvinkin sa-

mankaltaista, kuin keskustelu, jota käytiin kun arkeologian harrastajat ilmaantuivan kentälle muutama vuosikymmen sitten. Tai nuo regulaattorin sävyttämät keskustelut, joita urheilusukeltajat ja meriarkeologit kävivät Suomen sameissa vesissä samoihin aikoihin. Osa ammattilaisista toivotti harrastajat tervetulleiksi arkeologian avaraan maailmaan ja osa toivoi, että harrastajarkeologit olisivat kokeneet saman kohtalon kuin Sex Pistols ennen Suomen konserttiaan vuonna 1978. Rääväsuut eivät päässeet Suomeen, eivätkä kaikki hyväksyneet harrastajarkeologeja tutkimaan historiamme jälkiä. Sanotaan, että historia toistaa itseään.

Ymmärrän hyvin kritiikin, jota metallinetsintää ja metallinetsijöitä kohtaan ajoittain esitetään. Hyvin perusteltu palaute onkin paikallaan, jos siihen on syytä, ja itse pidän sitä harrastukseni kehittämisen kannalta hyvänä asiana. Periaatteisiin nojautuva muutosvastarinta tai henkilökohtaisuuksiin menevä arvostelu ei kuitenkaan tässäkään tapauksessa johda mihinkään. Itse koen, että enää ei ole perusteltua keskustella siitä, onko metallinetsinnästä apua arkeologiselle tutkimukselle vai ei. Nyt keskustellaan siitä, miten yhteistyötä käytännössä tehdään. Metallinilmaisintoinnasta on tullut erittäin tärkeä osatekijä kulttuuriperintöä koskevalle tutkimukselle (Rohiola 2014: 25; Wessman 2015).

Yhteistyö

On täysin yhdentekevää kuka löytää ja mitä löytää – se ei metallinetsinnän kannalta ole oleellinen kysymys. Oleellista on se, mitä esineen löytämisen jälkeen tapahtuu. Kuinka tieto löydöstä viedään ammattilaisille ja toisaalta, kuinka ammattilainen ottaa tiedon vastaan. Toimivassa yhteistyössä löytöhetki on ainoastaan ne tarinan alku sanat; ”Sinä yönä, jona Ronja syntyi, kävi ukkonen kallioitten yllä” kirjoitti Astrid Lindgren tarinansa aluksi. Tarina, jota me metallinetsijät ja museotahot kirjoitamme nyt, on alkutaipaleellaan kokenut omat ukkosensa ja vesisateet. Saattaa jokunen kuuro olla vielä edessäpäinkin, mutta kokonaisuutena koen, että ilmapiiri on paranemaan päin. Toimivassa ja tuloksellisessa yhteistyössä arkeologi ja harrastaja tekevät töitä yhdessä, yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Tämä vuorovaikutteinen yhteistyö oli myös päämääränä kun osa Suomen Metallinetsijät ry:n Espoon alueen jäsenistä ja Espoon kaupungin-museo allekirjoittivat yhteistyösopimuksen 16.12.2015.

Tuo onkin juuri se suunta, johon yhteistyötä tulisi kehittää, eli aidosti tehdään työtä yhdessä ja yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Tehdään sitä työtä vastuullisesti, ennakoluulottomasti ja ennalta sovittujen pelisääntöjen mukaan. Eikä metallinetsin laitteena välttämättä mikään ihmeidentekijä ole, mutta osaavissa käsissä sen mahdollisuudet arkeologisen tutkimuksen apuna ovat kenties laajemmat kuin moni osaa ajatella. Metallinetsintä voidaan käyttää tietyin rajoituksin aina sieltä kivikauden keramiikan etsimisestä, lähihistoriallisten alueiden kartoitukseen, rakennettavien maa-alueiden tutkimiseen tai vaikkapa selvittämään Iljušin Il-2 Šturmovikin lentoratoja toisen maailmansodan melskeessä. Mitä rautapitoisempaa keramiikan tekoon käytetty savi on ollut, sen helpompaa sen havaitseminen metal-

linetsimellä on. Kunhan laitteen säätää oikein juuri tuota nimenomaista tarkoitusta varten. Kaavoitettavia ja rakennettavia kohteita voidaan tarkistaa tehokkaasti ja ilman ylimääräisiä kustannuksia kun tutkimuksen suorittava arkeologi ottaa seurakseensa osaavan metallinetsijän. Tätäkin työtä tehdään jatkuvasti, mutta sitä voitaisiin hyödyntää entistä tehokkaammin ja laajemmin. Lentoratakarttoja on piirretty useana kesänä seuraamalla kone-tykin hylsyjen, vyölenkkien ja iskeytymien jälkiä, jotta koordinaattipisteiden kautta saadaan määritettyä hyökkäävän lentokoneen lentorata suhteessa tunnettuihin puolustusasemiin maanpinnalla. Tällaiseenkin tehtävään meitä pyydettiin avuksi, ja huomattiin kuinka tehokas laite metallinetsin on, kun kartoitettavat alueet olivat laajoja ja paikoin hyvinkin vaikeakulkuisia.

Yksi keskeinen yhteistyön muoto käytännön kenttätöön lisäksi on kouluttaminen. Tuossa viljelemässäni toimivassa yhteistyössä metallinetsinharrastaja oppii arkeologin kanssa työskennellessään jotain uutta, mutta samalla arkeologi tai arkeologian opiskelija oppii jotain uutta metallinetsinharrastajalta. Eli kouluttaminen ei ole pelkästään sitä, että kaltaiseni harrastaja istuu luennolla kuuntelemassa mitä metallinetsinharrastaminen ammattilaisen silmin on. Vaan kuunneltuani tuon luennon, esittelen metallinetsinharrastajana harrastukseni mahdollisuudet ammattilaisille tai näytän arkeologian opiskelijoille käytännössä miten laitetta kaivausalueilla hyödynnetään, yhdessä arkeologin kanssa.

Ei arkeologi minua kaivaukselle avukseen ole pyytänyt pelkästään ”viehättävän” luonteeni takia, vaan sen takia, mitä minä pystyn hänen avukseen, hänen työssään tekemään. Metallinetsijällä voi olla kymmenien vuosien kokemus harrastuksesta ja kun tuo kokemus lisätään arkeologin ammattitaidon ja työkokemuksen tueksi, on lopputulos kokonaisuutena toimivin. Kurt Cobain Signature Mustangin

ostaminen ei tehnyt minusta kitaristia, eikä ensimmäinen metallinetsimeni tehnyt minusta vielä metallinetsijää. Metallinetsijä minusta tuli vasta vuosia myöhemmin. Kun kuvioon astuu mukaan intohimo, vastuullisuus ja sadat tunnit tuota vempainta ulkoiluttaen, lähestytään sitä, mitä minä pidän metallinetsintänä. Metallinetsijyyksien lienee lopulta tiedon, taidon, intohimon, kokemuksen, näkemyksen ja vastuullisuuden summa?

Ongelmat

Yleisimmät ongelmat, joihin harrastukseni varrella olen törmännyt ovat mielestäni liiallinen esinekeskeisyys ja niin kutsuttu ylikavaminen. Esinekeskeisyytenä pidän sitä, että löydöstä mahdollisesti saatavan tiedon sijaan, harrastajaa kuljettava motiivi on esineet itsessään tai löydön julkaisemisesta saatavat keuhut ja julkisuus. Uskoakseni valtaosaa harrastajia ajaa halu tuottaa uutta tutkimustietoa, mutta samalla väitän, että osalla motiivi on puhtaasti ”kilpailla” siitä kuka on löytänyt eniten, vanhintaa, kiitävintä jne. Ollaan tavallaan unohdettu se, mikä metallinetsinnässä on oleellista. Ei esineet itsessään, vaan niistä saatava tieto.

Ylikavaminen. Tässä artikkelin vaiheessa saavutaan kohtaan, johon ”epävirallisena kyselytutkimuksena” viittasin artikkelin alussa. Ylikavamisella tarkoitetaan sitä, että metallinetsijä ei malta lopettaa ajoissa, vaan jatkaa esineiden nostamista vaikka on ilmeistä, että kyseessä on mahdollinen muinaisjäännös. Pahimmillaan on nostettu kymmeniä tai jopa satoja yksittäisiä esineitä. On keskusteltu paljon siitä, koska etsintä tulee lopettaa. Montako esinettä saa nostaa? Montako esinettä saa nostaa pellostä, montako muokkaamattomasta maasta? Minkä takia pellostä ei saa nostaa esineitä huomattavasti enempää, vaikka ne ovat siellä jatkuvan maamuokkauksen ja lannoitteiden armoilla? Tiedän kokemuk-

sesta, kuinka vaikea tuo hetki on: Olet nostanut esineen tai kaksi ja ymmärrät, että ympäristössä on vastaavia signaaleja useampiakin. Tilanne kertaautuu, jos etsijöitä on useampia samalla alueella ja jokainen on nostanut sen esineen tai kaksi. Tuo on se hetki, jolloin metallinetsijän taito mitataan.

Ylikavamisessa on myös se ongelma, että siihen ei ole mielestäni riittävän tehokkaasti puututtu. Niin ikävältä kuin se näin metallinetsijästä tuntuukin, niin ainoa tapa vaikuttaa ongelmiin, koulutuksen ja tiedon jakamisen ohella, on niihin puuttuminen. Puuttuminen siten, että virheen tehneen yksilön lisäksi myös harrastajakunta ja suuri yleisö ymmärtävät mitä on tehty väärin. En tarkoita, että virheen tehnyt tulisi ”naulita ristille” haukuttavaksi suuren yleisön eteen. Tai että kaipaaisiin lisää byrokratiaa, valvontaa ja rangaistuksia. Tarkoitan sitä, että jos virhe on tapahtunut, siihen on puututtava selkeästi, yhdenmukaisesti, poikkeuksetta ja riittävän korkealta taholta. Valitettavan usein puuttuminen on yksittäisten arkeologien mielipide eri keskustelufoorumien kommenttikentissä. Mielipide, joka hukkuu yhtenä kommenttina kommenttien joukkoon. Löydön tehnyt yksittäinen etsijä saa kenties nuhtelun museoviranomaiselta ja toivottavasti oppii, että seuraavalla kerralla maltti kulkee askeleen lapion pistoa edellä. Suuri yleisö tai harrastajakunta ei välttämättä opi tästä mitään.

Kyselytutkimuksessani esitin kysymyksen, jota ei periaatteessa tarvitsisi edes kysyä. Joukossa oli niin arkeologeja, tutkijoita, paikallismuseoiden edustajia, sekä muita historian ja metallinetsijöiden kanssa työskenteleviä ihmisiä. Noin puolet joukosta edustivat ammattilaisia museovirastolta, maakuntamuseoista, kaupunginmuseoista sekä yliopistosta, ja loput muutamien hengen paikallismuseoista aina yksittäiseen paikallishistoria-aktiiviin asti. Noin 1/3, eli 17 tuosta joukosta vastasi kysymykseeni, joka kuului ”koska harrasta-

jan tulee lopettaa kaivaminen, löydettyään muinaismuistolainalaisen esineen?”

Kuten odotinkin niin yli puolet vastaajista, eli 10 henkeä lähestyivät aihetta lainaamalla, joko suoraan tai omin sanoin Muinaismuistolain 2 luvun 16§ (295/1963) lausetta ”Milloin esine löydetään suosta tai syvemmältä maasta tahi löytöpaikalla on kiinteää muinaisjäännöstä, niin kuin asuinpaikkaa tai kalmistoa osoittavia merkkejä, ei löytöpaikkaan saada enempää kajota...”. Yksi henkilö ilmoitti kohteliaasti, että aihe ei kuulu hänen työnkuvaansa, eikä hän siten ota aiheeseen kantaa ja yksi vastaaja ilmoitti palaavansa aiheeseen myöhemmin, kuitenkin palaamatta. Viimeiset viisi vastaajaa lähestyivät aihetta, toki ammattilaisen näkökulmasta, mutta pohtien ja perustellen vastaustaan monelta kantilta. Nämä mainitut viisi henkilöä olivat kaikki koulutukseltaan arkeologeja, mutta avoin ja paikoin hyvinkin henkilökohtainen lähestyminen tekivät itseeni sen suurimman vaikutuksen. Puhuttiin harrastajien kouluttamisesta, tiiviimmästä yhteistyöstä eri yhdistysten, museoviraston ja museoiden kesken, yhteisistä inventointi- ja tutkimushankkeista. Käsiteltiin museoviranomaisen puuttumista tai puuttumatta jättämistä ilmenneisiin virheisiin. Sekä toivottiin sitä, että harrastajat malttaisivat jättää sen ilmoittamisvastuun löydöistään aina museoviranomaisille, eivätkä keskittyisi hehkuttamaan löytöjään julkisesti ennen kuin ne on tutkittu. Otettiin kantaa sekä harrastajien, kuin myös ammattilaisten keskinäisiin ongelmiin ja onnistumisiin. Kommentoitiin byrokratiaa, resursseja tai lähinnä niiden puutetta ja ennen kaikkea lähestyttiin kysymystä avoimesti ja tulkiten asiaa sekä ammattilaisen, että myös historialaisten kiinnostuneen yksilön näkökulmasta.

Kaikki vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että jos esine löytyy ns. muokkaamattomasta maasta, eli esimerkiksi metsästä tai peltosaarekkeesta on kaivaminen lopetettava yhteen löytöön, jonka jälkeen harrastaja

voi kaivamatta tutkia lähialueen ja ottaa signaaleista koordinaatit liitettäväksi Museovirastolle lähetettävään löytöilmoitukseen. Kun puhuttiin muokatusta maasta, eli peltokohteista, hajontaa olikin jo hieman enemmän. Vastanneiden kesken hyväksytyksi esineiden nostomääräksi peltokohteista tuli 2–10 esinettä. Vastauksissa painotettiin esineiden löytösyvyyttä, eli onko esineet kyntökerroksessa vai syvemmällä. Mitä syvemmällä esineet ovat, sen aikaisemmin kaivaminen tulisi lopettaa. Painopiste vastauksissa oli 2–5 nostetun esineen välillä, eli yli viiden esineen nostamisen hyväksyjät edustivat vähemmistöä tässä kyseisessä otannassa.

Kyselytutkimus oli hyvinkin epävirallinen ja vastaajien määrä jäi vähäiseksi, joten lopputuloksesta ei voitane vetää sen pidemmälle kantavia johtopäätöksiä. Pientä hajontaa vastauksissa oli havaittavissa, mutta kokonaisuutena vastaukset olivat yllättävänkin yhteneväisiä. Ainoa havaittu hajonta mielipiteissä tuli peltokohteissa toimieissa ja sieltä hyväksytysti nostettavien esineiden määrässä.

Suomalainen suvi

Taival on taitettu pienen mutkan kautta. On aika nauttia suomalaisesta suvesta, joka hiljalleen kääntyy kohti syksyä. Olen elänyt ja hengittänyt metallinetsijän elämää vuosikymmenen. Metallinetsintä ja historia ovat itselleni ja monelle kohtalotoverilleni intohimo, mutta ei pakkomielle. Metallinetsintä ei ole pelkkää konttaamista pelloilla tai metsissä. Metallinetsintä on vietettyjä päiviä Kansallisarkistossa pohjatöitä tehden. Luentoja kouluissa, museoissa ja Helsingin yliopistossakin on käyty aiheesta tarinoimassa. Metallinetsintä on syy viettää iltapäiviä lasten ja nuorten kanssa historiaa tutkien erilaisten tapahtumien yhteydessä. Metallinetsintä on vakavaa tieteellistä tutkimusta yhdessä ammattilaisten kanssa, tai

Nyman

niin vakavaa kuin se nyt eläväisten arkeologituttavieni kanssa on. Metallinetsintä on palavereja Museovirastolla ja museoissa. Yhteistyötä ja vastuullisuutta. Suunnittelupalavereja arkeologien ja arkeologian opiskelijoiden kanssa, koskien seuraavan kesän projekteja. Seisomista lopen uupuneena itäsuomalaisella suolla. Luontoa, ystäviä ja uusia tuttavuuksia. Syy kantaa rinkkaa 57 kilometriä ”varmaa” vinkkiä tarkistaessasi. Metallinetsintä on se hetki, kun tauolla heität pitkäksi varvikkoon, sääski laskeutuu korvaledelle ja katsahdat pilvetöntä taivasta. Kohta lähdetään taas.

Varvikossa. (Kuva: L. Nyman)

Bibliografia

- Rohiola, V. 2014. Metallinilmaisinelöydöt ja -harrastajat – katsaus Kansallismuseon kokoelmien metallinilmaisinelöytöihin vv. 2011–2014. SKAS 2/2014: 17–25.
- Wessman, A. 2015. Women along the River banks. New Iron Age Finds from Espoo. J. Harjula, M. Helamaa, J. Haarala & V. Immonen (toim.) *Mankby – a deserted medieval village on the coast of the southern Finland. Archaeologia Medii Aevi Finlandiae* XXII: 17–29. Turku: Suomen keskiajan arkeologian seura.
- Yhteistyösopimus / Espoon kaupunginmuseo
[http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/fi-FI/Museotyo/Tutkimus_ja_kulttuuriymparistotyto/Arkeologia/Yhteista_tieta_etsimassa_Espoon_kaupung\(87705\)?snb_adname=UK_032016_Yhteistyosopimus&snb_adtype=3](http://www.espoonkaupunginmuseo.fi/fi-FI/Museotyo/Tutkimus_ja_kulttuuriymparistotyto/Arkeologia/Yhteista_tieta_etsimassa_Espoon_kaupung(87705)?snb_adname=UK_032016_Yhteistyosopimus&snb_adtype=3)

Lasse Nyman on metallinetsijä ja Suomen Metallinetsijät ry:n puheenjohtaja
lasse.nyman@rdvelho.com